

Povijesni i kulturni značaj Arboretuma Opeke

Florijanović, Ana

Undergraduate thesis / Završni rad

2017

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University North / Sveučilište Sjever**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:122:446724>

Rights / Prava: [In copyright](#)/[Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-12-24**

Repository / Repozitorij:

[University North Digital Repository](#)

Sveučilište Sjever

Završni rad br. 544/MM/2017

Povijesni i kulturni značaj arboretuma Opeke

Ana Florijanović, 300/336

Varaždin, rujan 2017. godine

Sveučilište Sjever

Multimedija, oblikovanje i primjena

Završni rad br. 544/MM/2017

Povijesni i kulturni značaj arboretuma Opeke

Student

Ana Florijanović, 0300/336

Mentor

Robert Geček, doc.art.

Varaždin, rujan 2017. godine

Prijava završnog rada

Definiranje teme završnog rada i povjerenstva

ODJEL	Odjel za multimediju, oblikovanje i primjenu		
PRISTUPNIK	Ana Florijanović	MATIČNI BROJ	0300/336
DATUM	04.09.2017	KOLEGIJ	Vizualna kultura
NASLOV RADA	Povijesni i kulturni značaj Arboretuma Opeke		
NASLOV RADA NA ENGL. JEZIKU	Historical and Cultural Importance of Arboretum Opeka		

MENTOR	Robert Geček	ZVANJE	Doc. art.
--------	--------------	--------	-----------

ČLANOVI POVJERENSTVA	1.	pred. Snježana Ivančić-Valenko, dipl.ing. - predsjednik
	2.	v.pred. Mario Periša, dipl.ing. - član
	3.	doc.art. Robert Geček - mentor
	4.	doc.dr.sc. Darijo Čerepinko - zamjenski član
	5.	

Zadatak završnog rada

BROJ	544/MM/2017
------	-------------

OPIS

Arboretum Opeka jedan je od najznačajnijih arboretuma u državi i jedini postojeći arboretum u kontinentalnoj Hrvatskoj. Nalazi se u malom mjestu Marčan u blizini Varaždina. Zbog izuzetnih kulturno-povijesnih znamenitosti, arboretum je zaštićen 1947.g. i proglašen spomenikom parkovne arhitekture. Arboretum Opeka ponajprije je poznat po velikoj površini na kojoj se prostiru deseci tisuća biljnih vrsta, ali i po dvorcu. Dvorac je povijesna građevina unutar arboretuma koja je prošla kroz mnogo različitih pregradnji da bi naposljetku bila razrušena. Do ovakvog stanja je došlo zbog napuštanja dvorca. To je dovelo do namjernog spaljivanja dvorca, pljačke i urušavanja. Sva vrijedna materijalna dobra ukradena su iz dvorca. Iako devastiran, dvorac još uvijek ima status kulturnog dobra prve kategorije. Jedan od najpoznatijih vlasnika dvorca bio je Marko Bombelles mlađi, koji je ostavio najveći trag u arboretumu. Često je putovao i donosio na svoj posjed mnogobrojne biljke te tim postupkom omogućio da se ovaj park zove arboretumom. Unatoč tome arboretum što nije obnovljen, ali je zadržao svoj šarm i iz godine u godinu privlači sve veću pažnju i interes posjetitelja. Cilj ovog završnog rada je ukazati na kulturno-povijesnu važnost arboretuma Opeke. U radu je potrebno:

- odgovoriti na pitanje: što je to arboretum?
- objasniti važnost arboretuma
- opisati povijesne značajke vezane za arboretum Opeku
- spomenuti najvažnije osobe vezane za arboretum
- opisati kako je arboretum ostao bez vlasnika
- opisati perivoj arboretuma Opeke
- objasniti kulturno-povijesnu važnost dvorca
- spomenuti važnu kulturno-povijesnu ostavštinu u arboretumu
- objasniti zašto je važno očuvati i obnoviti arboretum
- u kratkim crtama iznijeti neke od ideja za obnovu arboretuma

ZADATAK URUČEN

11.09.2017.

Sažetak

Arboretum Opeka je jedini postojeći arboretum u kontinentalnoj Hrvatskoj. Jedan je od najznačajnijih arboretuma u državi. Smješten je u malom mjestu Marčan, u općini Vinici, dvadesetak kilometara sjeverozapadno od Varaždina. U njemu se nalazi više od 100.000 primjeraka drveća, grmova, povijuša i cvijeća. Dakle, arboretum se diči raznolikošću biljaka i drveća. Prostire se na šezdesetak hektara površine, a dijeli se na dva dijela - na park kojem imaju pristup posjetitelji i na šumu koja zauzima većinu površine. Spada u parkove engleskog stila. Osim toga, u njemu je smješten i čuveni dvorac, koji je sada, nažalost, već u ruševnom stanju. Vandalizam i nemar glavni su krivci takvog stanja. Dvorac je izgradio Nikola Keglević od Buzina 1674. godine za sebe i svoje nasljednike. Nakon njegove smrti, dvorac je doživio mnoge pregradnje. Perivoj kakvog danas nalazimo u arboretumu počeo se formirati u 19. stoljeću. Velik utjecaj na izgled arboretuma Opeke imao je grof Marko Bombelles ml. On je sa svojih putovanja donosio razne biljne vrste te ih uklopio u izgled parka. Osim biljne raznolikosti, u parku možemo naići na jezero, prazni bazen, razrušenu kuću za sluge i još mnogo zanimljivosti. No, cijeli arboretum je slijedom okolnosti došao u državno vlasništvo te je nakon toga briga o arboretumu zanemarena. Zato je danas, kako je već i spomenuto, dvorac u ruševnom stanju, a biljke i drveće pomalo propada. Unatoč tome, arboretum je zadržao svoj šarm te još uvijek privlači pažnju ljudi.

Ključne riječi: arboretum Opeka, park, dvorac, grof Marko Bombelles, Vinica, raznolikost biljnog svijeta, kontinentalna Hrvatska, ruševno stanje, perivoj, vandalizam, Nikola Keglević

Abstract

Arboretum Opeka is the only existing arboretum in continental Croatia. It is one of the most significant arboretums in the country. It is located in a small place called Marčan, in the municipality of Vinica, about twenty kilometers northwest from Varaždin. It has over 100,000 copies of trees, shrubs, plants and flowers. The arboretum is influenced by the variety of plants and trees. It covers an area of about 30 hectares, and is divided into two parts - a park that is available to visitors and to the forest that occupies most of the area. It belongs to the English style.parks. In addition, there is a famous castle, which, unfortunately, is now in ruinous condition. Vandalism and ignorance are the main culprits of such a state. The castle was built by Nikola Keglević from Buzina in 1674 for himself and his successors. After his death the castle has experienced many changes. The arboretum began to be formed in the 19th century. Count Marko Bombelles junior had a big influence on the curent apperance. He brought different plant species from his travels and fitted them into the park. In addition to plant diversity, in the park we can see the lake, an empty pool, a ruinous servant house and more. The whole arboretum came into state ownership in the sequence of circumstances and the arboretum care was neglected. That is why today, as mentioned above, the castle is in a ruinous state, and the plants and trees are decaying. Nevertheless, the arboretum has retained its charm and still attracts people's attention.

Keywords: arboretum Opeka, park, castle, Count Marko Bombelles, Vinica, variety of plant world, continental Croatia, ruinous state, perivoj, vandalism, Nikola Keglević

Popis korištenih kratica

st. stoljeća

sl. slično

npr. na primjer

g. godine

dr. drugi

ml. mlađi

Sadržaj

1.	Uvod.....	1
2.	Povijest arboretuma Opeke	2
2.1.	Obitelj Bombelles.....	4
2.2.	Grof Marko Bombelles mlađi	4
2.2.1.	Grof Marko Bombelles ml. i automobilizam	6
2.3.	Nestanak obitelji Bombelles iz arboretuma Opeke	6
2.4.	Dvorac u 20. st.	7
3.	Geografska obilježja arboretuma Opeke.....	9
3.1.	Očuvanje biološke i genetske raznolikosti	9
4.	Perivoj arboretuma Opeke	10
5.	Dvorac Opeka	12
5.1.	Građevinska rješenja za dvorac Opeka	15
6.	Arboretum Opeka danas	18
6.1.	Spomenici te kulturna i povijesna baština od značenja.....	18
7.	Očuvanja i revitalizacija arboretuma	24
7.1.	Prikaz projekta.....	24
7.2.	Svrha i cilj projekta	24
7.3.	Metodologija rada	25
7.4.	Preporuke za obnovu i zaštitu arboretuma	27
7.4.1.	Građevinsko-zemljani radovi.....	27
7.4.2.	Obnova parkovne kompozicije	27
7.4.3.	Izrada i program korištenja poučne staze.....	27
7.4.4.	Preporuka za buduće trajno financiranje.....	28
8.	Zaključak.....	29
9.	Literatura.....	30
10.	Popis slika	31

1. Uvod

Arboretum je botanički vrt koji je prije svega posvećen uzgoju drveća i grmlja te njime šćete u sjeni krošanja biljaka sađenih samo na otvorenom prostoru, bez staklenika. u Hrvatskoj arboretumi su povijesna mjesta- nastali su uz plemićke ili crkvene posjede, uz dvorce, ljetnikovce ili samostane. U Hrvatskoj su samo tri arboretuma. Arboretum Opeka, arboretum Trsteno kod Dubrovnika i arboretum Lisićine kod Voćina. Arboretum je nasad raznovrsnog domaćeg i stranog drveća i grmlja koji služi u naučne, uzgojne i dekorativne svrhe, a u njemu se proučavaju biološka svojstva i ekološki odnosi drveća i grmlja. Riječ arboretum dolazi od lat. arbor, arboris, što znači drvo, a arboretum je zbirna imenica koja označuje skup drveća. Smještaj biljnog materijala u arboretumu mora odgovarati ekološkim i estetskim zahtjevima vrtne umjetnosti. Arboretum je i park u kojem je zastupljeno pretežno drvenasto bilje, a podiže se u obliku javnog parka ili kombiniranog s botaničkim vrtom.

Arboretum Opeka je zaštićena prirodna rijetkost, hortikulturni spomenik, jedan je od najznačajnijih spomenika prirode na području Varaždinske županije i jedan od najvrjednijih hortikulturnih objekata u Srednjoj Europi. Po ljepoti i bogatstvu biljnih vrsta zauzima prvo mjesto od tri arboretuma hrvatske baštine. Njegova osnova je šuma hrasta kitnjaka i pitomog kestena koja obuhvaća brežuljkasto zaleđe parka. Biljni inventar perivoja i parka čini danas oko 14 tisuća primjeraka, gotovo dvije stotine biljnih vrsta. Najvrijednije vrste drveća donesene su iz Japana, Kine, Tibeta, Kavkaza, Sjeverne Amerike i Europe. Široke otvorene vedute parka čine posebnu vrijednost i pružaju se u dubinu između šumskih skupina s kojima čine neobičnu estetsku cjelinu. Najzaslužniji za ovakvo bogatstvo prirode je grof Marko Bombelles mlađi koji je sa svojih putovanja donosio različito bilje. [1]

Zbog izuzetnih umjetničkih i kulturno-povijesnih znamenitosti, arboretum je zaštićen od 1947.g. Danas je nemoguće uspoređivati perivoj uz dvorac Opeku s ostalim perivojima uz dvorce jer je to jedinstven primjer vrtne arhitekture koja je do sada bila dobro očuvana. Iako dobro poznat ljudima koji žive u okolici, arboretum je dosta nepoznat ljudima koji žive u Hrvatskoj. Razlog tome je što arboretum dosta zanemarivan s godinama te su ga vandali i vrijeme koje je prolazilo uništili. Arboretum se održava samo ljeti, a održavaju ga dva sezonska radnika i učenici srednje škole koja se nalazi preko puta i također nosi ime „Arboretum Opeka“.

Ljudi posjećuju taj park zbog ljepote prirode i zanimljivosti u njemu. Koriste park za jutarnju i večernju tjelovježbu, za svakodnevne šetnje pa čak i pecanje na jezeru. Zbog ljepote prirode i starinskog štiha mnogi biraju baš taj park kao mjesto fotografiranja povodom svog vjenčanja i ostalih sličnih prigoda.

2. Povijest arboretuma Opeke

Nakon ratova s Turcima, za vrijeme feudalizma u Hrvatskoj i prvim tragovima kapitalizma počela je u Hrvatskoj gradnja dvorova s vrtovima prema stranim uzorima. Kako je tada u Europi vladao stil engleskih parkova, tako su i naši prvi parkovi stvoreni po njihovom uzoru uključujući i park Arboretum Opeku.

1674. je prva zabilježena godina u spisima koji govore i arboretumu. U to vrijeme dvorac Opeka je bio u vlasništvu grofova Keglevića koji se prvi spominju kao vlasnici na natpisu na ulazu u dvorac. Međutim, u to vrijeme nema još govora o bilo kakvoj planskoj sadnji parka. Nakon Keglevića, dvorac i okolna zemljišta bili su u posjedu grofova obitelji Nadasdy, a kasnije su ih naslijedili grofovi Draškovići, koji su živjeli jednom svojom lozom u Zelendvoru, dok im je na današnjem mjestu arboretuma bila obična ciglana. U parku postojalo je mjesto gdje se vadila cigla, a danas je tamo malo jezero. Otuda i naziv arboretuma - Opeka. Međutim, sve se više postepeno Draškovići sele iz Zelendvora u Opeku, gdje nastaje i primitivna industrija, a dvorac se popravlja i preuređuje za stanovanje vlastele. Tada počinje i pravo nastajanje parka, odnosno današnjeg arboretuma Opeka. Tako početkom 19. stoljeća počinje prvo smišljeno plansko oblikovanje parka. Posljednji Drašković u Opeki i Zelendvoru bio je Franjo Drašković, koji je umro 1857. g. Nekoliko godina prije svoje smrti, 1852. g. udao je svoju kćer za grofa Marka Bombellesa, člana stare francuske velikaške obitelji, koji se nalazio na austrijskom carskom dvoru. Tako su Draškovići preko Bombellesa bili direktno povezani s carskom austrijskom krunom i bili obvezni na reprezentativni život, pa je na taj način dvorac Opeka, a uz njega i park Opeka sve više dobivao na značenju i vrijednosti. 1860. godine službeno počinje formiranje parka prema engleskim uzorima i dopremanje egzotičnog drveća, iako je bilo i prije zasađenih primjeraka, koji su danas stari preko 200 godina.

Za uređenje i popunjavanje arboretuma najzaslužniji je Marko Bombelles mlađi, sin starijeg Marka Bombellesa, jedan od najbogatijih ljudi u Hrvatskoj koji je ujedno imao i prvi automobil u Hrvatskoj. U njegovo vrijeme, 1884. godine park je dobio svoj konačni i sadašnji izgled. 1902. i 1910. godine je ponovno povećan većim brojem novih vrsta. Grof Marko Bombelles mlađi je mnogo putovao po čitavom svijetu i Europi, pa je tako u međusobnom natjecanju s ostalom vlastelom morao po uzoru na druge dvorove okružiti i svoj dvorac što ljepšim parkom sa što više egzotičnih primjeraka. Većinu je primjeraka dobio na poklon ili zamjenjivanjem, a pojedine primjerke je kupovao već u potpuno razvijenom stanju i presađivao ih u svoj park. Tako je nastao danas jedan od najbogatijih parkova ne samo u Europi, već i u čitavom svijetu. Marko Bombelles mlađi se nakon smrti svoje prve žene opet oženio, obje njegove žene su mu pomagale i radile na uređenju parka i nabavljanju novih materijala za sadnju. [2]

Za vrijeme Drugog svjetskog rata i neposredno poslije rata uspjelo se sačuvati Arboretum Opeku gotovo netaknutim. Iako se nije nabavljalo mnogo novih primjeraka, nije ni upropašten ni jedan važniji dio arboretuma. Vlasnici arboretuma su se mijenjali, pa je tako odgovorni upravni organ bila najprije Rajonska uprava, pa zatim Ekonomija Predsjedništva vlade NRH, šumarija Varaždin, a danas je u vlasništvu države. Dvorac Opeka sagrađen je u baroknom stilu i nalazi se usred arboretuma. 1856. godine Marko Bombelles je renovirao dvorac i dodao po svom ukusu pseudo gotski teutonski izgled. Prema vidljivom natpisu na pročelju dvorca spomenuto je renoviranje 1910. godine, dvije godine prije smrti Marka Bombellesa mlađeg. Poslije 1945. grofici Ferdinandi, kćeri Marka Bombellesa mlađeg, ostaje u nasljedstvo zemljišni maksimum koji daje u zakup seljacima, a kasnije ga daruje svojim slugama. Udaje se za nizozemskog grofa D' Ausenbourga pa se nakon rata vraća u Opeku, donoseći nove sadnice za perivoj. Poslije Drugog svjetskog rata dvorac je imao razne namjene, da bi pedesetih godina u njemu bila otvorena Vrtlarska škola. Prema podacima, tadašnje Vrtlarsko učilište koristilo je dvorac za učione, kabinete i kao internat do 1962.g. Izgradnjom nove školske zgrade nasuprot parka dvorac služi kao učenički dom gdje se nalaze spavaonice i menza internata. Početkom sedamdesetih godina dvorac biva napušten, zatvoren i prepušten zubu vremena. Nakon toga na održavanju se ne radi gotovo ništa do 1989. godine, kada umjesto da se popravi oštećeno krovništvo, ono se skida i ostavljaju se goli zidovi daljnjem propadanju i urušavanju. 1947. godine perivoj oko dvorca je proglašen zaštićenom prirodnom rijetkošću, a 1961. godine spomenikom vrtno arhitekture – arboretumom. Mijenjanjem vlasnika kao i gospodarskih prilika, unutrašnja struktura parka ostaje ista. Park dolazi pod upravu Rajonske uprave, Ekonomije predsjedništva vlade NR Hrvatske, Šumarije Varaždin, i Poljoprivredne i veterinarske škole Vinica. [2]

Slika 2.1. Dvorac Opeka

2.1. Obitelj Bombelles

Posljednji muški potomak loze grofova Drašković- Franjo – umro je 6. veljače 1857.g. u Beču. Njegovom kćerkom jedinicom Ferdinandom oženio se Marko Bombelles. Ženidbom je tako, grof Marko Bombelles postao vlasnik dobara Opeka. Sa suprugom Ferdinandom imao je dvije kćeri: Klotildu i Sofiju te sina Marka, o kojemu će biti više riječi poslije. Obje kćeri kao i sin rođeni su u Vinici te su većinom svoj život provodili u Opeki.

Zanimljiv podatak je da je grof Marko Bombelles stariji, preuzevši vlastelinstvo Opeka, u samom dvorcu naslijedio knjižnicu svog tasta, Franje grofa Draškovića, a i sa sobom je donio mnogo knjiga iz knjižnice svojih roditelja Henrika i Sofije r. Frasser. Možda to i ne bi bio tako zanimljiv podatak da pritom nije donio i brojne notne zapise, također iz glazbene zbirke svog oca Henrika. Budući naraštaji Bombellesovih su tu zbirku obogaćivali novim partiturama, literaturom iz područja glazbe, klavirske preradbe i tako redom, čime se osobito bavio ženski dio obitelji. U glazbenim krugovima je poznato da je Josip Bombelles bio zaslužan za kupnju orgulja, kako bi se služba Božja u kapelici Sv. Lovre u Starom gradu u Varaždinu odvijala uz glazbu već od 1936. g. To je pozitiv iz 17. st., kupljen u Borlu, čiji je slikopis zaštitni znak Varaždinskih baroknih večeri. [2]

2.2. Grof Marko Bombelles mlađi

Grof Marko Bombelles mlađi rođen je 18. listopada 1858. g. u Opeki, a također je i umro u Opeki 8. rujna 1912. g. Prigodom njegove smrti varaždinski tjednik Naše pravice ovako prikazuje život pokojnog grofa: „Jedna otmjena i plemenita duša ostavila je ovaj svijet. Mirno, u svom tihom dvorcu, okružen od svojih najmilijih, ispustio je plemeniti grof svoju dušu. Ime njegovo bilo je štovano kako u kraljevskoj kući tako i u kolibi zadnjeg siromaha. I onima, koji ga nijesu poznavali, bilo je ime njegovo zvučno, jer je svatko znao da je pokojni grof bio ne samo plemenit kao čovjek, već i da je bio iskren i znamenit domoljub Hrvat. Istina, za njegovo djelovanje političko, malo je tko znao, dok je općenitosti bilo više poznato njegovo djelovanje u narodno-gospodarstvenom pogledu. Kao veliki posjednik interesirao se grof Bombelles za sve pojedine grane gospodarstva, te je naročito nastojao da u narodu napreduje konjogojstvo, marvogojstvo i šumarstvo. U tom je pogledu kao predsjednik raznih odbora i društava naročito konjogojstvenog odbora, hrvatskog šumarskog i hrvatskog lovnog društva razvio izvanredno povoljno djelovanje, koje je, zadnjih godina poradi slaba zdravlja morao ograničiti na unapređenje lokalnih interesa svoje okolice.“

Nakon završenih gimnazijalnih nauka pošao je u vojništvo, gdje je služio u 10. ugarsko-hrvatskoj domobranskoj pukovnici u Varaždinu. Kratko vrijeme provodi u inozemstvu stječući

nova znanja koje nakon povratka u rodni kraj provodi u praksi, osobito u gospodarstvu. Oženio se kneginjom Marijom groficom Salm-Reifferscheidt s kojom je uzorno živio sve do njene smrti. Imali su dvoje djece: Marka i Josipa. Drugi put se oženio Marijom groficom Mittrovsky. Imali su kćer Ferdinandu. Sva svoja imanja ostavio je svome sinu jedincu Josipu grofu Bombellesu, ali je i podjedno odredio da ta imanja ne smiju nikada doći u tuđinske, nehrvatske ruke. Ako bi pak njegov sin umro bez potomaka, tada imadu sva ta imanja pripasti hrvatskoj velikaškoj obitelji grofova Draškovića, čija su i prije bila.

Marko Bombelles mlađi ostavio je u Vinici neizbrisiv trag svojim djelovanjem u javnom i kulturnom životu. Bio je jedan od osnivača Dobrovoljnog vatrogasnog društva Vinica, osnivač Hrvatske čitaonice i knjižnice u Vinici te Viničke štedionice. Grof Bombelles je do zadnjeg dana ostao aktivan političar, a njegovi politički potezi su uvijek bili odlučni. Ondašnji novinski članci uvelike su isticali kako je grof Marko Bombelles mlađi bio jedan od aristokrata koji je od davnine bio u uskom savezu s kraljevskom kućom. Bio je jedan od najbogatijih ljudi u Hrvatskoj (Izvor: Državna uprava za zaštitu kulture i prirodne baštine). [2]

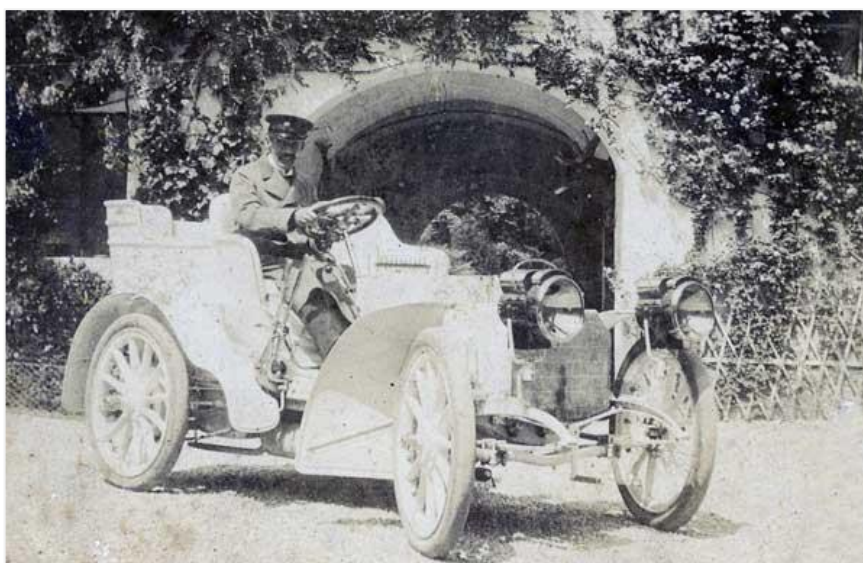

Slika 2.2. Grof Marko Bombelles mlađi

2.2.1. Grof Marko Bombelles ml. i automobilizam

U povijesti hrvatskog automobilizma grof Marko Bombelles bilo je jako važan jer je upravo on imao prvi auto na području današnje Republike Hrvatske. Dnevni list Obzor objavio je 17. kolovoza 1899. g. kratku vijest pod naslovom: Prvi automobil u Zagrebu. U toj vijesti stoji tekst: „Jučer popodne došao je automobilom u Zagreb grof Marko Bombelles ml. iz Vinice nakon što je preko 90 km prevalio za 3 sata i 45 časova. To je dosad prvi automobil u Zagrebu, a potiče iz tvrtke Ben zet. Com. Manheim. Izgleda kao obična kočija: sprijeda imade mjesta za dva sjedala , a pred njim je stroj za ravnanje, a u stražnjem dijelu je smješten motor za tjeranje.“

Grof Bombelles je svoj auto u Hrvatsku dovezao još 1898. g., samo tri godine poslije osnutka Udruženja vlasnika automobila u Francuskoj. Prvi automobil u Zagrebu nije dočekan s oduševljenjem nego s netrpeljivošću. Najviše su se bunili i prosvjedovali vozači fijakera, uprava konjskog tramvaja te građani. Nakon 1899. godine bilo je sve više pobuna protiv automobila, pa čak i fizičkih sukoba, a takvi su sukobi završavali na sudu. Grof Marko Bombelles jedan je od osnivača Prvog automobilskog kluba u Zagrebu, a poslije ugledan član, predsjednik i osnivač prvog automobilskog lista- Hrvatski automobilni list. [2]

Slika 2.3. Grof Marko Bombelles ml. u svom automobilu

2.3. Nestanak obitelji Bombelles iz arboretuma Opeke

Kao što je već spomenuto grof Josip Bombelles naslijedio je od oca vlastelinstvo i dvor Opeku. Nije bio oženjen. U Opeki ga je posjetio kralj Aleksandar Karađorđević sa suprugom, a nagovarao ga je da se oženi sestrom njegove supruge. No grof nije htio. Bavio se matematikom i fizikom. Bio

je i član masonske lože te je imao mnogo prijatelja, ali i neprijatelja. Dokaz tome je napad na njega u listopadu 1940. g. u Zagrebu.

Prema priči Miroslava Skuhale sin Marka Bombellesa mlađeg, grof Josip Bombelles krenuo je na put u Zagreb s kojeg se nikada nije vratio u rodnu Opeku. Išao je na sastanak s poglavarom s kojeg se nikad nije vratio. Pričalo se da su zatvorili grofa Josipa u zatvor. Poslije toga je grof navodno otpremljen u Jasenovac gdje je 25. ožujka 1942. g. ubijen. Navodno ga je ubio Božo Cerovski, atentator na grofa. Zašto je grof Bombelles tako završio život, ostala je tajna.

Grof Josip Bombelles imao je nezakonitog sina Josipa Gržina koji nije živio u Opeki, a grofica Ferdinanda pomagala mu je u školovanju, pohađao je gimnaziju u Varaždinu. Poslije mu je dopustila da promijeni prezime u Bombelles. Otišao je u Ameriku gdje je radio kao profesor. Vinicu je posjetio još svega dva puta te se nije namjeravao vratiti u Hrvatsku. [2]

2.4. Dvorac u 20. st.

Nakon smrti Marka Bombellesa mlađeg 1912. godine, Opeku je naslijedio sin Josip Bombelles U njegovu se vremenu nekoć veliki posjed Opeka počeo postupno smanjivati jer je započeta agrarna reforma (1919.), pa su brojne šume i vinogradi vlastelinstva dani u zakup. Između dva svjetska rata vjerojatno je bilo manjih adaptacija u dvorcu radi stanovanja i funkcioniranja gospodarstva. Nakon Drugog svjetskog rata, dvorac je nacionaliziran. Pedesetih je godina prenamijenjen za rezidenciju Josipa Broza Tita, odnosno njegov smještaj prilikom boravka u lovištima Zelendvor. U tu svrhu izrađene su detaljne skice dvorca te arhitektonski nacrti koje je financirao Narodni odbor Varaždin. Izvedena je manja adaptacija dvorca u tu svrhu, no Josip Broz Tito boravio je ondje samo nekoliko puta. Nakon toga je u dvorcu smještena škola. Godine 1970. Republički zavod za zaštitu spomenika bilježi zapušteno stanje dvorca. Ističe stabilne konstruktivne zidove, ali oštećen krov, manjak crijepa i dotrajalost šindre. Spominje se da se u jednom dijelu urušila stropna konstrukcija te da zbog izloženosti oborinama propadaju podovi te drvene oplata u unutrašnjosti. Iznosi se također da su sačuvani drveni grednjaci u južnom krilu, kao i nešto namještaja i nekoliko peći iz 19. stoljeća. Zapušteni je dvorac tih godina zabilježen i na filmu. No još potkraj šezdesetih godina 20. stoljeća pokrenuta je inicijativa o smještaju građe Historijskog arhiva Varaždin u dvorcu Opeka, pa je angažiran Restauratorski zavod Hrvatske, koji je 1969. izradio idejne skice obnove, ali do obnove tada nije došlo. Osamdesetih je godina planirano novo uređenje za potrebe ustanove Arboretum Opeka iz Vinice. Prva sredstva za obnovu osigurana su 1987. godine, a radove je izvodila tvrtka GK Zagorje. Restauratorski zavod Hrvatske angažiran je 1989. godine za demontažu stolarije: stropova, zidnih oplata te prozora i vrata. Poduzeće GK Zagorje izvelo je radove na demontaži krovništva iznad istočnog i južnog krila, a nakon toga su izostala daljnja financijska sredstva te je dvorac počeo ubrzano propadati.

Nastupilo je višegodišnje učestalo devastiranje dvorca od strane lokalne mladeži, provale, razbijanje i palež, koji se nastavljaju do današnjih dana. [3]

Slika 2.4. Detalj istočnog pročelja dvorca krajem 19. stoljeća

3. Geografska obilježja arboretuma Opeke

U dinamičnom krajoliku općine Vinica, točnije u Marčanu smjestio se arboretum Opeka. Općina Vinica se prostorno širi pitomim obroncima Haloze i rubnim dijelom Panonske nizine (regija Hrvatsko zagorje-Gornja hrvatska Podravina) u sjeverozapadnom dijelu varaždinske županije. Arboretum Opeka prostire se na površini od 64 hektara, jednim dijelom u podnožju Haloze, a djelomično u ravnici zaštićenoj od vjetrova sa sjevera, juga i zapada. Klimatske prilike u parku su povoljne za uzgoj većine biljaka jer se park nalazi pod utjecajem umjereno tople klime. Obzirom na pejzažne elemente, park je podijeljen u dva dijela. Prvi je donji dio-ravničarski dio, oblikovan po svim principima vrtne arhitekture po uzoru na engleske parkove, s obiljem raznovrsnog biljnog inventara. Svi pojedini primjerci ucrtani su u Nacrt Arboretuma. Drugi dio je formiran kao park –šuma, gusta prirodna šuma koja štiti park, a prostire se po brežuljcima.

Prema Osnovnoj geološkoj karti 1:1 000 000, litološki sastav područja arboretuma čine u većem dijelu trotonske naslage koje su sastavljene od vapnenačkih pješčenjaka, litotamnijskih i drugih biogenih vapnenaca, konglomeratima.

Vegetacijski pokrov je promijenjen kroz dugi niz godina od svog izvornog oblika unošenjem velikog broja biljaka. Donji dio parka koji obuhvaća 10 ha, skoro je u potpunosti promijenjen, dok je gornji dio vegetacije jako dobro očuvan.

Svojom ljepotom, svježinom i bogatstvom egzotičnih primjeraka privlači botaničke, vrtne arhitekte i ostale hortikulturalne stručnjake iz zemlje i čitavog svijeta. [4]

3.1. Očuvanje biološke i genetske raznolikosti

Biološka i genetska raznolikost je jedan od osnovnih elemenata vrijednosti arboretuma kao žive zbirke autohtonog i alohtonog dendrološkog materijala. Prema posljednjem popisu iz 1963. g. u arboretumu su zabilježene 182 različite vrste što svrstava Opeku među najbogatije arboretume Europe. Ovaj postojeći biološki i genetski potencijal je potrebno zaštititi i očuvati. Kako je velik broj jedinki već dostigao i fiziološku i generativnu starost potrebno je propisati posebne mjere očuvanja genofonda i obnove jedinki kojima prijeti propadanje. Radi dostignute fiziološke starosti, velik broj jedinki izložen je napadima sekundarnih štetnika, ali i različitim lakšim fizičkim oštećenjima. [4]

4. Perivoj arboretuma Opeke

Govoreći o Opeki nezaobilazan je i perivoju u kojem se dvorac nalazi sam dvorac. Gledajući geografski, Opeka se nalazi dvadesetak kilometara sjeverozapadno od Varaždina.

Perivoj kakvog danas poznajemo počeo se oblikovati pedesetih godina 19. st. Možda odmah 1852. g. kada je grof Marko Bombelles došao u Opeku, ili kasnije, ali svakako prije 1860. g., jer je perivoj već ucrtan u katastarsku kartu. Površina perivoja iznosila je tada osam hektara. Kasnije, perivoj je proširen prema sjeveru, na prostor gospodarstva, voćnjaka i povrtnjaka, ali i prema jugu, pa danas zaštićena površina zajedno s park – šumom zauzima 52 hektara. Perivoj se povećao, a možda i preoblikovao 1884., 1902. i 1910. g. I dalje: Druga polovica 19. st., kada je perivoj nastao, vrijeme je romantizma i u vrtnoj umjetnosti. Tada su već postojali brojni romantičarski perivoji diljem Austrije i Europe, a zagrebački je Maksimir blistao punim sjajem. Opeka nije mogla biti drugo nego romantičarski perivoj, ali perivoj koji nije krenuo u tom smjeru kopiranja tada poznatih europskih primjera, već kreiranjem vlastitih osobnosti koje su ga uzdigle na europsku razinu. Osim vrijednosti karakterističnih za pejzažne perivoje kao što su vizure, vedute i ljepota krajobrazne kompozicije, romantičarska obilježja kao što su koloristički efekti i zanimljivi prostorni doživljaji zbog raznolikih planova i scena, postignuti su u Opeki brojnim biljnim vrstama koje se pojavljuju u najrazličitijim formama, varijetetima i kultivarima. Prema pejzažnim, ali isto tako i reljefnim karakteristikama, Opeka se može podijeliti na dva dijela: donji dio na blago nagnutom i ravnom terenu, parkovno i hortikulturno i intenzivno obrađen i gornji dio umjereno valovitog reljefa s djelomično ili potpuno sačuvanom šumskom vegetacijom. Na području arboretuma Opeke tri su šumske zajednice. Veći dio pripada klimatogenoj šumskoj zajednici hrasta kitnjaka i običnog graba. U gornjem dijelu, osobito na jačem nagibu nalazi se acidofilna šumska zajednica hrasta kitnjaka i pitomog kestena koja je djelomično iskrčena i zasađena crnogoricom – duglazijom, kanadskom čugom, borovcem i arišom. Samo na malim oazama, na najnižem povremeno poplavljenom dijelu perivoja, sačuvala se šuma hrasta lužnjaka. Oko jezera se nalazi velik broj najrazličitijih zajednica močvarnog i vodenog bilja. U perivoju raste drveće i grmlje doneseno iz Japana, Kine, Tibeta, Kavkaza, Sjeverne Amerike i mnogih europskih zemalja. Ako bismo uzeli u obzir različite forme, varijetete i kultivare, onda bi se broj vrsta približio broju od osam stotina. Od četinjaca su u velikom broju primjeraka i formi zastupljeni ovi rodovi: duglazija, čuga, smreka, bor, jela, pačempres, tuja, borovica, i tisa. Od autohtonih listača najviše su zastupljeni ovi rodovi: topola, vrba, hrast, bagrem, lipa, jasen i dr. Tu su i listače egzote kao japanski javor, američki kesten, katalpa, crni orah, tulipanovac, magnolije, maklura, paulovnja, pterokarija, sofora i dr. Opeka je poznata po velikom broju penjačica. Mnogo je drveća koje svojim impozantnim izgledom, veličinom i ljepotom izaziva divljenje posjetitelja.

Danas je perivoj uz dvorac Opeku nemoguće uspoređivati s ostalim perivojima uz dvorce, jer je to jedinstven primjer vrtne arhitekture koja je nasreću dobro očuvana, a ima najvišu estetsku vrijednost i dendrološku raznolikost kakvu nema nijedan naš perivoj. Stoga perivoj uz dvorac Opeka predstavlja jedinstveni primjer naše parkovne arhitekture ne samo uz dvorce Hrvatskog zagorja već i mnogo šire. Od vrtnog inventara u perivoju očuvano je još nekoliko originalnih kamenih klupa izuzetne ljepote i vrhunskog dizajna 19. st. [5]

Slika 4.1. Pogled na park s prozora dvorca

Slika 4.2. Spomenik munji

5. Dvorac Opeka

Dvorci su bili povijesne građevine u kojima su najčešće obitali kraljevi ili plemstvo-grofovi, baruni i sl. Gradili su se u blizini prirode i bili su vezani uz vrtove i parkove. Dvorci su, naravno, imali stambenu funkciju, ali i obrambenu, zbog svojeg čvrstog arhitektonskog koncepta. Dvorac Opeka sagrađen je u baroknom stilu i nalazi se usred arboretuma. On je podsjetnik na kulturnu razinu života na ovim prostorima u prošlim stoljećima. [6]

Dvorac Opeka je višekatna građevina. U prizemlju je većinom boravila posluga i tu su se nalazila spremišta, kuhinja, smočnica i sobe za poslugu. Na katu bi boravili vlasnici te njihovi gosti. Dvorac Opeka imao je nekolicinu stubišta (jedno je sada razrušeno). Jednim se vrlo vjerojatno koristila posluga, a ostalima vlasnici dvorca. Prva kupaoonica u dvorcu je vjerojatno bila izgrađena dolaskom grofa Bombellesa.

Ponad glavnog ulaza u dvorac Opeka po svoj dužini ulaza na kamenoj gredi, uklesan je natpis koji nam svjedoči o tome da je 1674. g. dvorac podignuo Nikola Keglević od Buzina sa svojom suprugom Evom Czobor „sebi i svojim nasljednicima“.

Dvorac Opeka je zgrada s glavnim pročeljem orijentirana prema sjeveru. Danas stare zidove dvorca ukrašavaju biljke penjačice. Dvorac se mijenjao nadogradnjama. U početku je imao tlocrt slova U. U doba historizma dobiva kule i terase, a unutarnje dvorište dvorca bilo je uokvireno arkadnim hodnikom čiji su lukovi počivali na kolumnama. Danas su te kolumne zazidane. Jednostavno komponirani portal s karakteristikama 17. st., završava grbom obitelji Drašković. Grb je podijeljen u četiri polja koja ispunjavaju četiri grifa s jabukom u pandžama izlazeći iz krune. Nakon uklanjanja krovišta radi obnove koja nije bila odmah izvršena, uslijedilo je propadanje drvene oplata i oronjavanje zidova. Krov je sada pokriven crijepom, a ispod njega je potkrovni vijenac s nizom konzola. Iako je izmijenjen u duhu historizma, ovaj dvorac sačuvao je svoju specifičnu atmosferu i šarm, i po svojoj tlocrtnoj dispoziciji i po povezanosti s krajolikom, tako da zaslužuje najveću moguću pažnju. U veži dvorca uzidani su rimski kameni spomenici. Pročelja unutrašnjeg dvorišta bila su nekada otvorena arkadnim hodnicima koji su kasnije zazidani, ali zbog uronjavanja opeke opet su vidljivi. U periodu od 1954. – 1958. g. dvorac je preuređen za potrebe Vrtlarskog učilišta te je zbog tih pregradnji tijekom vremena izgubio izvornu stilsku vrijednost pa zbog toga danas pripada drugoj spomeničkoj kategoriji. [2]

Unutrašnjost dvorca danas je i više nego u jadnom stanju. Potrebno je naći sredstva i mogućnosti za zaustavljanje njegovog daljnjeg propadanja. Unatoč ruševnom izgledu, dvorac je i danas statički još dovoljno čvrst da se može očuvati. Postojeći arhitektonski planovi omogućuju vraćanje ove zgrade u prvobitni oblik, a njegova kulturno – povijesna vrijednost opravdava znatna ulaganja koja su potrebna za zaštitu i prenamjenu. Dvorac Opeka je kulturno dobro prve kategorije

zaštićeno rješenjem o preventivnoj zaštiti 773/1-66 od 26.11.1966. g., te novijim rješenjem o preventivnoj zaštiti koje je upisano u Registar kulturnih dobara pod brojem P-771 od 13.04.2004.g. Dvorac Opeka je u vlasništvu Republike Hrvatske. [4]

Dvorac je u kratkom razdoblju izgubio svoju strukturu, prvobitno zbog nemara kako države tako i vandala koji su iz godine u godinu uništavali i palili zidove i stropove u dvorcu. Objekt je bez ikakvog nadzora te u dvorac može ući tko god i kad god to poželi. Rezultati takvog stanja su zapanjujući. Unutar dvorca rijetko koji zid nije išaran grafitima i degutantnim rečenicama. Jasno se vide tragovi paleža kako pada tako i stropova i namjerno uništavanje dijelova krova kako bi unutra ulazila svjetlost. Jedino što još nije ukradeno iz dvorca su dvije kade koje se nalaze u prednjem dijelu dvorca. Sav ostali namještaj ukraden je, uklonjen ili kompletno devastiran. Zbog ovakvih postupaka okolnih vandala i tko zna koga još, nije preporučljivo ulaziti u dvorac niti se tamo zadržavati.

Slika 5.1. Glavni ulaz u dvorac Opeka

Slika 5.2. Kada ostavljena u dvorcu Opeka

Slika 5.3. Spaljeni stropovi u dvorcu Opeka

Slika 5.4. Pogled na dvorac s unutrašnjeg dvorišta

5.1. Građevinska rješenja za dvorac Opeka

Građevinska slojevitost više od tristo godina starog plemićkog dvorca na tlu kontinentalne Hrvatske nije osobita rijetkost. Na dvorcu Opeka ostavile su traga tri velike ugledne plemićke obitelji: Keglević, Drašković i Bombelles. Zadatak konzervatorskih istraživanja bio je utvrditi koji bi dijelovi mogli pripadati kojem razdoblju i vlasniku dvorca, u svrhu adekvatne valorizacije njegove arhitekture i izrade smjernica za obnovu. Od ranijih faza gradnje dvorca 17. i 18. stoljeća sačuvane su tek građevinske strukture, ali vrlo rijetko i oblikovni elementi, pa se ne može govoriti o cjelovitom prezentiranju neke od tih faza. Najsučuvaniji i najvidljiviji slojevi nastali su u nizu zahvata tijekom 19. stoljeća, koji su, međutim, tek načelno razlučeni, dok bi preciznije utvrđivanje porijekla pojedinih zidova i otvora bilo moguće tek uz detaljnu projektnu dokumentaciju koja do danas nije pronađena. U svakom slučaju, kontinuirani zahvati koji su s manjim prekidima trajali tijekom druge polovice 19. stoljeća, kao da su rezultat jedinstvenog projektnog zadatka koji se s vremenom dorađivao i dopunjavao. Naime, svakom dogradnjom zadržani su i iznova ponovljeni stilsko-oblikovni elementi uspostavljeni u prvom zahvatu šezdesetih godina 19. stoljeća. Tako se u navedenim slojevima 19. stoljeća niti jedan ne može izdvojiti kao važniji ili posebno vrijedan, već se svi razmatraju kao ista građevna faza, a kao takvi su ujedno bili i usmjerenje za konzervatorsku prezentaciju dvorca.

Dijelom ruševni dvorac, danas je svojevrsan konzervatorski i projektantski izazov, s obzirom na mogućnosti obnove i interveniranja u povijesni objekt koji nije u cijelosti sačuvan. Prve statičke

analize konstrukcije pokazale su da urušeno istočno krilo i dio južnog krila neće biti moguće konzervirati, pa je tako jedina opcija faksimilna rekonstrukcija tih dijelova dvorca u istim oblicima i s ponovnom ugradnjom izvorne arhitektonske plastike. Važno je, međutim, istaknuti da je sačuvana arhitektonska dokumentacija iz pedesetih i osamdesetih godina 20. stoljeća, te će u velikoj mjeri biti moguće rekonstruirati nedostajuće dijelove. Velik je problem i to što danas postoje samo neki dekorativni drveni stropovi, i to u dijelovima, koji su do prije dvadesetak godina bili cjeloviti i dobro očuvani. To otvara širu dvojbu o rekonstrukciji nedostajućih elemenata prema fotografijama, odnosno o razmjerima te rekonstrukcije kad je u pitanju interijer dvorca. Prezentiranje posljednjeg “živog” sloja na građevini, koje je uzeto kao osnovna smjernica obnove, podrazumijevalo bi rekonstrukciju svih stropova, izradu novih zidnih oplata, tapeta, parketnog popločenja i drugih elemenata unutarnjeg uređenja, sve prema fotografijama, što se iz današnje situacije čini kao doista opsežan i skup pothvat, to više što dvorac nema konačno definiranu buduću namjenu. Unatoč svemu, konzervatorska etika nalaže očuvanje postojećih elemenata u najvećoj mogućoj mjeri, a jednako tako i rekonstrukciju svih sačuvanih elemenata s visokim stupnjem pouzdanosti, no brojni će se detalji morati tek naknadno definirati arhitektonskim projektima. Obnova dvorca Opeka nužno se mora sagledati kao dugotrajan proces, tijekom kojega se dobiveni podaci analiziraju i interpretiraju te uvijek iznova preispituju u skladu s novim saznanjima, da bi se naposljetku došlo do optimalnog rješenja za svaki aspekt obnove. Spoznavanje građevinskih slojeva bilo je prvi korak u tom procesu.

Unatoč ruševnom izgledu, dvorac je i danas još dovoljno statički čvrst da se može očuvati. Postojeći arhitektonski planovi omogućuju vraćanje ove zgrade u prvobitni oblik, a njegova kulturno – povijesna vrijednost opravdava znatna ulaganja koja su potrebna za zaštitu i prenamjenu.

Predviđeno je da se u ovaj objekt smjeste:

- Regionalni ured Europskog šumarskog instituta
- Istraživački centar Šumarskog instituta
- Javna ustanova za upravljanje i održavanje dvorcem i arboretumom
- Galerijski prostor
- Restauratorski zavod
- Restoran s autohtonom gastronomskom ponudom
- Dormitorij

Europski šumarski institut(European Forest Institute - EFI) je međunarodni znanstveni institut sa sjedištem u Joensuu u Finskoj. Jedan od razvojnih ciljeva EFI-ja je osnivanje regionalnih ureda po Europi. Šumarski institut je u postupku osnivanja pet istraživačkih centara na području cijele Hrvatske, a planira se da jedan bude baš u Varaždinskoj županiji. [3]

Slika 5.5. 3D vizualizacija dvorca HRZ-a

6. Arboretum Opeka danas

6.1. Spomenici te kulturna i povijesna baština od značenja

Arboretum Opeka smatra se spomenikom prirode i zelenim centrom kulture zato što je jedan od rijetkih parkova s puno raznovrsnih biljaka. Uz to arboretum Opeka posjetiteljima može ponuditi mnogo zanimljivih povijesnih priča i kulturne ostavštine.

Dvorac Opeka je, kao što je već spomenuto sagrađen u baroknom stilu i doživio je nekoliko pregradnji. To je kulturno dobro prve kategorije zaštićeno rješenjem o preventivnoj zaštiti 773/1-66 od 26.11.1966. g., te novijim rješenjem o preventivnoj zaštiti koje je upisano u Registar kulturnih dobara pod brojem P-771 od 13.04.2004.g. [4]

U dvorcu su ostali očuvani grbovi obitelji Drašković i Bombelles. Ispod grba obitelji Drašković vidi se natpis iz 1674.godine: "16 COMES SVPREMVVS COMITATVS THORNENS IE EQVES AVTRATVS 74 NICOLAVS KEGLEVICH DE BVSIN EVA CZOBOR CHARI CON IVOES HASAE DES EXTRVXERVUNT SIBI SVAEVE POSTERITATI" u kojem se spominje Nikola Keglević i njegova žena. [2]

Slika 6.1. Grb obitelji Drašković iznad ulaza u dvorac

Slika 6.2. Polomljeni grb obitelji Bombelles

Slika 6.3. Godina 1892. izvedena u žbuci u dimnjaku

Slika 6.4. Potpis klesara s datacijom na kamenom stupiću terase aneksa: 1905., Kovač Jani

Kuća za sluge je još jedan objekt u parku kojeg je pojeo zub vremena. Kao što i samo ime govori, to je kuća u kojoj je živjela posluga grofovskih obitelji. Nalazi se oko stotinjak metara sjeverno od dvorca. Nakon odlaska grofova, ona kao i dvorac služi još neko vrijeme kao učenički dom, a sedamdesetih godina biva napuštena. Danas je to neugledna razrušena kuća, koja više ne privlači znatiželjne poglede, nego je veliko ruglo uz glavni put prema dvorcu. Unatoč ruševnom izgledu, kuća je i danas statički dovoljno čvrsta da se može očuvati. Postojeći arhitektonski planovi omogućuju vraćanje ove zgrade u prvobitni oblik, a njezina kulturno – povijesna vrijednost opravdava znatna ulaganja koja su potrebna za njezinu zaštitu i prenamjenu. [4]

Slika 6.5. Kuća za sluge

Bazen kojeg je nekad grofovska obitelj koristila za kupanje i zabavu, danas je prazan pokriven i pokriven zelenilom. On se koristi uglavnom samo jedanput na godinu kada se u njemu održava koncert Varaždinskih baroknih večeri zbog akustike. Dno bazena kružnog je oblika i promjera. Bazen je izrazito interesantan s akustičkog stajališta. Postoji jedna točka (fokus) u kojoj se zvuk zanimljivo pojačava.

Slika 6.6. Bazen

Od vrtnog inventara izdvajaju se kamene klupe vrhunskog dizajna iz 19. stoljeća, koje su nekada bile vrijedni skulpturalni ukras perivoja. U perivoju se danas većinom nalaze njihove replike izrađene od betona, ali postoji i nekoliko sačuvanih primjeraka.

Slika 6.7. Kamena klupica iz 19. st

U donjem dijelu arboretuma postoji malo jezero nastalo vađenjem zemlje za proizvodnju opeke u nekadašnjoj ciglani. U sredini toga jezera nalazi se mali otočić koji mještani zovu otok ljubavi. Pristup otočiću omogućen je drvenim mostom. Prema legendi, ako čovjek prođe preko mosta, a nije zaljubljen, pretvorit će se u žabu.

Slika 6.8. Jezero

U arboretumu se također nalazi spomenik psu i konju, jedan uz drugoga. Na psećem spomeniku nalazi se natpis: “Spitz (1867. – 1879.), „Sie war glücklich”. Prema natpisu, pas je živio dugo i sretno. Nema mnogo informacija o tim spomenicima, ali pretpostavlja se da ih je dao podići grof Bombelles u čast i sjećanje svojim ljubimcima.

Slika 6.9. Spomenik konju i psu

Slika 6.10. Spomenik psu s natpisom: „Sie war glücklich“

7. Očuvanja i revitalizacija arboretuma

7.1. Prikaz projekta

Idejni projekt očuvanja i revitalizacije arboretuma «Opeke» još je jedan u nizu pokušaja obnove i zaštite objekata parkovne arhitekture čija raznolikost i vrijednost prelazi granice naše zemlje. Ovaj arboretum je važan sa stajališta parkovne umjetnosti ali i dendrološke, znanstvene, odgojno-obrazovne, povijesne i kulturne vrijednosti.

Za kvalitetno rješavanje ovakvih problema jedan od preduvjeta je podizanje razine svijesti o postojećim vrijednostima na svim razinama. Jedino tako je moguće okupiti doista kvalitetan tim ljudi koji će provesti projekt i voditi računa o njegovoj održivosti ali i biti u stanju prikupiti potrebna sredstva za njegovo ostvarivanje. O Arboretumu «Opeka» je dosta pisano i već se ranije pokušavalo pokrenuti projekte u cilju obnove i zaštite, no nikada se do kraja nije uspjelo. Iz tog razloga je vrlo bitno izvršiti detaljnu inventarizaciju, opis i dokumentiranje sveg biljnog i drugog parkovnog materijala na području arboretuma. Tako će svaki element dobiti onaj značaj koji mu kao jedinki pripada a cijeli perivoj i arboretum kao cjelina sa svim svojim elementima.

Jednom revitaliziran arboretum nije statična stvar, već ona traži trajno zalaganje na čuvanju i obnavljanju svih elemenata, ali istovremeno pruža niz mogućnosti za njihovo korištenje u različite svrhe i namjene od turističkih do edukacijskih. Različiti načini korištenja mogu i trebaju biti dodatni izvori tako potrebnih sredstava za održavanje. [4]

7.2. Svrha i cilj projekta

Obzirom na izrazitu povijesnu vrijednost i ljepotu arboretuma, koji je nažalost u stanju zapuštenosti, svrha projekta je utvrditi sadašnje stanje arboretuma te ukazati na potrebu zaštite od daljnje degradacije i propadanja te dati smjernice njegova očuvanja, posebice na dio koji se odnosi na mjere zaštite i obnove njegovih vegetacijskih i parkovnih elemenata kao na različite modele financiranja za obnove, zaštite i održavanja arboretuma.

Krajnji cilj ovoga projekta je pokazati najširoj javnosti svu ljepotu i sjaj arboretuma u njegovoj raskošnoj, odmjereno izbalansiranoj formi te mu vratiti značaj koji mu pripada kao dijelu kulturne baštine Hrvatske. [4]

7.3. Metodologija rada

Metodologija rada sastoji se od pregleda postojeće i dostupne literature, utvrđivanja postojećeg stanja na cijeloj površini arboretuma, kako perivoja (10 ha) tako i park šume (50 ha), definiranja potrebnih mjera očuvanja i revitalizacije parka, te uspostava monitoringa.

Sastoji se od šest faza:

- I) Faza — inventarizacija i hitne interventne mjere
- II) Faza — uzimanje ostatka uzoraka, analiza podataka
- III) Faza — sinteza multidisciplinarnih analiza rezultata
- IV) Faza — prijedlog nužnih mjera očuvanja i revitalizacije
- V) Uspostava monitoringa
- VI) Provođenje monitoringa i mjera očuvanja i revitalizacije

U prvoj fazi će se utvrditi sadašnje stanje svih dijelova parka i to detaljnim obilaskom terena pri kojem će se prikupiti podaci prema zahtjevima različitih specijalnosti (pedologija, uzgajanje šuma, uređivanje šuma, inventarizacija, fitocenologija, genetika, sjemenarstvo, oblikovanje krajobraza, vrednovanje, dendrologija i zaštita biljnog materijala). Uz to predložiti će se interventne mjere zaštite. Utvrđeno stanje će se opisati u posebnom izvještaju uz sav sakupljen i izrađen fotografski i kartografski materijal.

Druga faza će se sastojati od uzimanja ostatka uzoraka navedenih specijalnosti, dobivanja podataka, upisivanja u bazu podataka, njihovu obradu, te dobivanja rezultata. Rezultati će se interpretirati i analizirati.

Treća faza će se sastojati od sinteze analiziranih rezultata multidisciplinarnih aktivnosti, njihova interpretacija i pisanje izvještaja. Tijekom izvođenja projekta prikupljene informacije i izvedeni zaključci biti će dostupni široj javnosti kroz izvještaje o samom tijeku projekta i paralelnim objavljivanjem u stručnim i znanstvenim publikacijama.

U četvrtoj fazi će se predložiti nužne mjere očuvanja i revitalizacije arboretuma. Tu dolazi u obzir osnivanje sustava i arhiva razmnožavanja ugroženih jedinki radi njihove moguće zamjene.

U petoj fazi predviđa se uspostava monitoringa čija će dinamika praćenja stanja uzorkovanja biti različita među specijalnostima, ovisno o potrebnom intenzitetu i dinamici, uz uvažavanje raspoloživih financijskih i organizacijskih mogućnosti.

Šesta faza je zamišljena kao trajna. U njoj će se provoditi mjere monitoringa i očuvanja arboretuma, u smislu njegova stalnog održavanja i kontinuiranog revitaliziranja. Generalno gledajući, sve nužne mjere zaštite i revitalizacije arboretuma Opeke, treba podijeliti u tri osnovne kategorije:

A) TEHNIČKE MJERE

- ograđivanje cijelog arboretuma
- osnivanje čuvarske službe
- uređivanje jezera
- uređivanje bazena
- uređivanje staza, šetnica
- postavljanje klupa, košara za smeće
- postavljanje sjenica

B) BIOLOŠKE MJERE

- pedološke
- lizimetrijske
- praćenje onečišćenja oborinskih voda
- utvrđivanje vitalnosti/oštećenosti jedinki
- zdravstveno stanje
- hranidbene mjere
- zaštitne mjere
- mjere obnove
- mjere očuvanja
- biološke raznolikosti
- uređivačke
- njege, čišćenja, orezivanja
- uklanjanja uništenih i opasnih jedinki
- oplemenjivanja
- dendrološke, fitocenološke
- krajobrazne, te vrednovanja socioloških, zdravstvenih, turističkih i ekoloških funkcija
- edukacijske, popularizacijske

C) INFORMATIVNO PUBLICISTIČKE MJERE

- Osnivanje poučnih staza
- Osmišljavanje postavljanje panoa na poučnim stazama
- Izrada izletničkih informativnih materijala u raznim oblicima
- WEB stranica
- Radio i TV emisije
- Izvještaji i publikacije [4]

7.4. Preporuke za obnovu i zaštitu arboretuma

7.4.1. Građevinsko-zemljani radovi

Za veliki broj arhitektonskih parkovnih elemenata bit će potrebna obnova ali i definiranje ograničenja za izradu i unos novih na područje perivoja i park-šume. Na cijelom području perivoja svi su značajni elementi prisutni, od šetnica, klupica, koševa za otpad, sjenica, bazena, mostića, ribnjaka. Na području park-šume nalazimo manji broj elemenata: staza-šetnica, odmorišta i slično. No svi trebaju obnovu privođenje osnovnoj namjeni.

Za ove radove u prvoj fazi se može propisati obnova koja traži jednostavnije radove i manja ulaganja, dok bi se u drugoj išlo i na značajnija ulaganja kao što je to obnova bazena ili promjena njegove namjene, uređivanje odmorišta, rekonstrukcija izvornog oblika klupa tamo gdje su uništene i slično. Uz odmorišta treba predvidjeti mjesta za informativne panoe. [4]

7.4.2. Obnova parkovne kompozicije

Kada govorimo o parkovnoj kompoziciji mislimo na skup biljnih i arhitektonskih elemenata koji čine jedinstvenu cjelinu posebnog i osobitog estetskog doživljaja i vrijednosti.

Ovakve skupine i cjeline je potrebno prepoznati i ako je njihova kompozicija narušena ili ugrožena treba ju obnoviti u stilu u kojem su bili prvobitno oblikovani. U prvoj fazi će biti potrebno iz dostupnog kartografskog i inog materijala utvrditi razlike između sadašnjeg stanja i posljednjeg popisa i kartiranja jedinki. Već je sada vidljivo iz preklopljene ortofotokarte i posljednjeg prikaza da niz jedinki nedostaje. Koje su to jedinke i dali su element i koje parkovne kompozicije treba tek utvrditi. U drugoj fazi je predviđena obnova i revitalizacija prepoznatih parkovnih kompozicija narušenog sastava. Ova faza uključuje biološke tehničke mjere sanacije revitalizacije. [4]

7.4.3. Izrada i program korištenja poučne staze

Izraditi poučnu stazu kroz park su mu sa informativnim panoima na pojedinim odmorištima. Informativne ploče trebaju biti više edukativnog, a manje izravno stručnoga oblika, po svom sadržaju prilagođene najširoj javnosti. Izraditi promidžbeni materijal u obliku letka, male brošure, sa prijevodom na engleski (može i druge) jezike. Stazu maksimalno približiti javnosti počevši od škola, građana-izletnika do raznih udruga, a posebice posjetima na međunarodnoj razini (recimo prilikom održavanja raznih simpozija, kongresa...). Planiranje i opremanje kraće poučne staze se

može obaviti u prvoj fazi projekta, no nakon obnova staza ona se može siriti i obogaćivati novim informacijama vezanim za posebni dio perivoja kroz koji prolazi. [4]

7.4.4. Preporuka za buduće trajno financiranje

Osnovno pitanje koje se nameće u svim ovim prijedlozima je kako to sve financijski održavati i podržavati. Vlasnik se mora odlučiti za namjenu arboretuma. Dosadašnja vanjska iskustva su pokazala kako se ovakvi objekti uzdržavaju gotovo u pravilu iz nekoliko izvora.

Jedan od uobičajenih načina financiranja:

1. Vlasnik sudjeluje jednim dijelom
2. Jednim dijelom se samofinancira
3. Donatorske akcije od raznih donatora

Drugi isto dosta česti način je da se objekt u potpunosti koncesijski izda na određeni broj godina sa pravilima ponašanja koncesionara i tako se arboretum sačuva za budućnost. Građevinska rekonstrukcija postojećeg dvorca može se na isti način financirati. Predlaže se da jedna grupa sastavljena od vlasnika, korisnika i stručnjaka koji rade na obnovi posjeti takav sličan arboretum ili vise njih u Mađarskoj, gdje su postojali vrlo slični problemi u održavanju arboretuma. Kroz takav posjet mogu se dobiti vrlo kvalitetna rješenja i ne ponavljanja grešaka. [4]

8. Zaključak

Arboretum Opeka ima ogromnu vrijednost, kako kulturološku tako i estetsku, ali i povijesnu. Zbog toga je proglašen spomenikom parkovne arhitekture. Iako su se vlasnici arboretuma godinama brinuli o arboretumu i dvorcu, vlasnički odnosi su se s vremenom promijenili te je tako arboretum ostao napušten. Zbog takve situacije i nemara dvorac je bio opljačkan i devastiran od strane raznih vandala. Unatoč tome arboretum je zadržao svoj šarm i iz godine u godinu privlači sve veću pažnju, ali i žaljenje. Kako bi se stanje u arboretumu popravilo napravljeno je par planova za njegovu obnovu, no nažalost, ti planovi nikada nisu bili sprovedeni. Arboretum Opeka može ponuditi mnogo kulturnih, povijesnih i estetskih zanimljivosti. Nekad raskošno izdanje dvorca izgrađenog u baroknom stilu, sada je samo velika ruševina. Nažalost, za obnovu su potrebni ogromni iznosi koje nitko još zasad nije spreman uložiti, pa čak ni država.

9. Literatura

- [1] <http://www.turizam-vzz.hr/istra%C5%BEite/priroda/arboretum-opeka.html>, dostupno 10.06.2017.
- [2] Anđelko Koščak: Župa sv. Marka Evanđelista-Vinica, Zagreb-Vinica, 2013., str. 331-343
- [3] Petar Puhmajer: Građevni razvoj dvorca Opeka u Marčanu (Vinica), izvorni znanstveni rad, Zagreb 2012., str. 19-25
- [4] Šumarski institut Jastrebarsko: Projekt idejnog rješenja očuvanja i revitalizacije kulturne baštine arboretuma Opeke, Jastrebarsko 2004., str. 1-17
- [5] http://landmarkings.com/opeka_zanimljivosti_hr.php, dostupno 17.07.2017.
- [6] <https://hr.wikipedia.org/wiki/Dvorac>, dostupno 01.08.2017.

10. Popis slika

Slika 2.1. Dvorac Opeka, Izvor: Anđelko Koščak: Župa sv. Marka Evanđelista-Vinica, Zagreb-Vinica, 2013.....	3
Slika 2.2. Grof Marko Bombelles mlađi, Izvor: http://www.sumari.hr/sumari/kart.asp?id=8870	5
Slika 2.3. Grof Marko Bombelles ml. u svom automobilu, Izvor: https://hr.wikipedia.org/wiki/Marko_Bombelles_ml	6
Slika 2.4. Detalj istočnog pročelja dvorca krajem 19. stoljeća, Izvor: Petar Puhmajer: Građevni razvoj dvorca Opeka u Marčanu (Vinica), Zagreb 2012.....	8
Slika 4.1. Pogled na park s prozora dvorca i Slika 4.2. Spomenik munji, Izvor:autor	11
Slika 5.1. Glavni ulaz u dvorac Opeka, Izvor: Petar Puhmajer: Građevni razvoj dvorca Opeka u Marčanu (Vinica), Zagreb 2012	13
Slika 5.2. Kada ostavljena u dvorcu Opeka, Izvor:autor	14
Slika 5.3. Spaljeni stropovi u dvorcu Opeka, Izvor:autor	14
Slika 5.4. Pogled na dvorac s unutrašnjeg dvorišta, Izvor:autor	15
Slika 5.5. 3D vizualizacija dvorca HRZ-a, Izvor: Petar Puhmajer: Građevni razvoj dvorca Opeka u Marčanu (Vinica), Zagreb 2012	17
Slika 6.1. Grb obitelji Drašković iznad ulaza u dvorac, Izvor: https://web.facebook.com/pg/AbandonedCroatia	18
Slika 6.2. Polomljeni grb obitelji Bombelles, Izvor:autor	19
Slika 6.3. Godina 1892. izvedena u žbuci u dimnjaku, Izvor: Petar Puhmajer: Građevni razvoj dvorca Opeka u Marčanu (Vinica), Zagreb 2012	19
Slika 6.4. Potpis klesara, Izvor: Petar Puhmajer: Građevni razvoj dvorca Opeka u Marčanu (Vinica), Zagreb 2012.....	19
Slika 6.5. Kuća za sluge, Izvor: http://mura-drava-bike.com/opsirnije.asp?id=33	20
Slika 6.6. Bazen, Izvor: https://web.facebook.com/pg/AbandonedCroatia	21
Slika 6.7. Kamena klupica iz 19. st, Izvor: https://web.facebook.com/pg/AbandonedCroatia	21
Slika 6.8. Jezero, Izvor:autor	22
Slika 6.9. Spomenik konju i psu, Izvor: https://web.facebook.com/pg/AbandonedCroatia	22
Slika 6.10. Spomenik psu s natpisom: „Sie war glücklich”, Izvor: https://web.facebook.com/pg/AbandonedCroatia	23

IZJAVA O AUTORSTVU
I
SUGLASNOST ZA JAVNU OBJAVU

Završni/diplomski rad isključivo je autorsko djelo studenta koji je isti izradio te student odgovara za istinitost, izvornost i ispravnost teksta rada. U radu se ne smiju koristiti dijelovi tuđih radova (knjiga, članaka, doktorskih disertacija, magistarskih radova, izvora s interneta, i drugih izvora) bez navođenja izvora i autora navedenih radova. Svi dijelovi tuđih radova moraju biti pravilno navedeni i citirani. Dijelovi tuđih radova koji nisu pravilno citirani, smatraju se plagijatom, odnosno nezakonitim prisvajanjem tuđeg znanstvenog ili stručnoga rada. Sukladno navedenom studenti su dužni potpisati izjavu o autorstvu rada.

Ja, Ana Florijanović (ime i prezime) pod punom moralnom, materijalnom i kaznenom odgovornošću, izjavljujem da sam isključivi autor/ica završnog/diplomskog (obrisati nepotrebno) rada pod naslovom Povijesni i kulturni značaj Asboretuma Opke (upisati naslov) te da u navedenom radu nisu na neozvoljeni način (bez pravilnog citiranja) korišteni dijelovi tuđih radova.

Student/ica:

(upisati ime i prezime)

Ana Florijanović
(vlastoručni potpis)

Sukladno Zakonu o znanstvenoj djelatnosti i visokom obrazovanju završne/diplomske radove sveučilišta su dužna trajno objaviti na javnoj internetskoj bazi sveučilišne knjižnice u sastavu sveučilišta te kopirati u javnu internetsku bazu završnih/diplomskih radova Nacionalne i sveučilišne knjižnice. Završni radovi istovrsnih umjetničkih studija koji se realiziraju kroz umjetnička ostvarenja objavljuju se na odgovarajući način.

Ja, Ana Florijanović (ime i prezime) neopozivo izjavljujem da sam suglasan/na s javnom objavom završnog/diplomskog (obrisati nepotrebno) rada pod naslovom Povijesni i kulturni značaj Asboretuma Opke (upisati naslov) čiji sam autor/ica.

Student/ica:

(upisati ime i prezime)

Ana Florijanović
(vlastoručni potpis)